

mogući način: "Ako je hrvatski pripovjedač kazivao priču svojim jezikom, a slušao ju je usmeno u svojoj užoj ili široj sredini, onda je to hrvatska priča."

Težak i složen problem prezentacije usmenog jezičnog stvaralaštva u okviru koji nameće edicija "Stoljeća hrvatske književnosti", i koja, dakle, pretpostavlja da će objavljivati sve ono što je najbolje upravo i u smislu književne vrijednosti, autorica je kao najbolji naš znalac te građe riješila na način koji može zadovoljiti i stručnjaka i ljubitelja književnosti. Stručnjaka je upozorila na najvažnije teškoće pri objavljivanju te na brojne teorijske probleme i nedoumice, a ljubitelju književnosti je izabrala primjere koji imaju vrijednost svojevrsne izvorne ljepote kazivanja i fabuliranja.

Vesna SOLAR

Maja Bošković-Stulli, Priče i pričanje, Stoljeća usmene hrvatske proze, Matica hrvatska, Zagreb 1997., 223 str. (Mala knjižnica Matice hrvatske. Novi niz; kolo 6, knj. 34)

Kako naslov nove knjige Maje Bošković-Stulli, hrvatske i u svijetu poznate znanstvenice, osim "priča" uključuje i "pričanje", to odmah upućuje na ključni aspekt određenja i razumijevanja usmene proze: usmena priča postoji jedino u činu pričanja, taj je čin bitno uvjetuje i ona se od njega ne može odvojiti. Upravo s tog aspekta temeljne razlike između napisanih književnih djela, koja postoje kao

jednom za svagda utvrđeni tekstovi, i onih koja postoje jedino u pričanju, premda se mogu kasnije i zapisati, autorica izdvaja iz golemog i složenog korpusa usmene književnosti. Usmene priče su tako sve prozne književne vrste određene "njihovim prvotnim i temeljnim načinom postojanja i širenja". Podnaslov pak, "Stoljeća usmene hrvatske proze", upozorava i na dijakroniju i na područje. Hrvatske usmene priče se određuju kao "one koje su tradicijski udomaćene među Hrvatima i zabilježene kod njih".

Knjiga se sastoji od pet povezanih poglavlja, od kojih je prvo, "O povijesti i teoriji pričanja priča", neka vrsta uvodnog teorijskog i metodološkog pregleda i nacрта, u kojemu dominiraju dva temeljna problema: problem porijekla i problem utvrđivanja i određenja usmenoknjiževnih vrsta. Autorica objašnjava oba problema u širokom rasponu pregleda relevantnih teorija, od mitoloških škola devetnaestoga stoljeća do formalizma, strukturalizma i hermeneutike, posvetivši mnogim autorima (Jolles, Propp, Lüthi npr.) zasebne obrazložene prikaze. Ta je rasprava zapravo i svojevrsan uvod u problematiku proučavanja usmene književnosti, uvod koji ujedno daje i osnovicu za ostale dijelove knjige razrađene prema vremenskim razdobljima, od srednjovjekovlja, preko renesanse do hrvatskoga narodnog preporoda, od preporoda do polovice dvadesetoga stoljeća, pa sve do naših dana. Takva je raspodjela i svojevrsna dijakronijska klasifikacija, pa se cijela knjiga može shvatiti i kao neka vrsta sustavnog pregleda razvitka i proučavanja hrvatske usmene proze. Autorica, naime, povezuje razvitak same usmene književnosti, točnije rečeno, usmenih priča, s temeljnim odnosom epoha prema takvoj književnosti, to jest povezuje samu književnost s njezinom recepcijom, shvaćanjem i istraživanjem.

U takvoj klasifikaciji naglašen je poseban problem s kojim se suočava svako istraživanje usmene književnosti, a on se sastoji u tome što se s usmenim pričama iz prošlosti ne možemo "susresti" izravno; one nisu prisutne u izvornom pripovijedanju u kojemu su jedino postojale, nego ih nalazimo jedino zapisane; one su "posredovane" zapisom, a najčešće su i "uklopljene" u žanrovski dosta raznolika djela. Dakako, taj je problem osobito naglašen u proučavanju prvih hrvatskih usmenih priča, nastalih u srednjem vijeku, čime se bavi poglavlje "Tragovi hrvatskih usmenih priča u srednjovjekovlju". Autorica, naime, upozorava kako se ne zna točno kakve su te priče zapravo bile jer se ne zna ni kada ni kako su se kazivale. Možemo ih jedino

"rekonstruirati" jer su nam poznate jedino iz zapisa koji ih sadrže kao vlastite dijelove. Ipak, i na temelju takvih posrednih svjedočanstava može se zaključiti o brojnosti i raznovrsnosti usmene proze: tematski se kazuje o životinjama, o vragovima, o vješticama, o osnivačima gradova, o svecima i o Djevici Mariji, a žanrovski se radi o zabavnim pričama, o bajkama, o predajama, o legendama i o egzemplima. U pripovijedanju se očituju raznoliki utjecaji pisane književnosti na usmenu i obrnuto, a prepleću se svjetska i domaća tradicija.

Renesansa razumije usmeno pripovijedanje kao svojevrsnu "prirodnu poeziju" nepismenog naroda, a u najširem smislu takvo se stajalište zadržava i razrađuje sve do hrvatskog preporoda, pa je tome posvećeno poglavlje "Od renesanse do hrvatskog narodnog preporoda". U drugoj polovici osamnaestog stoljeća dolazi do predromantičkog oduševljenja "pučkom umjetnošću", ali hrvatsko usmeno pjesništvo otkrivaju zapravo tek Ljudevit Gaj i pisci hrvatskog preporoda. Četvrto se poglavlje, "Priče do polovice dvadesetog stoljeća", bavi problematikom toga za razvitak i istraživanje usmene književnosti iznimno važnog razdoblja. Usmena književnost i dalje se pritom uglavnom idealizira, ali uvelike raste i zanimanje koje više nije samo "književno" nego je i znanstveno: skupljaju se priče i pjesme, izdaju se zbirke, a javljaju se i znanstveno utemeljeni radovi. Radićevu *Osnovu za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* autorica smatra svojevrsnim temeljnim djelom hrvatske etnografije.

Posljednje poglavlje, "Priče, pričanje, istraživanje u naše doba", na svoj način zaokružuje knjigu jer se autorica vraća temeljnim teorijskim problemima, prikazujući neke novije radove hrvatske znanosti o književnosti i folkloristike posvećene usmenoj priči i pripovijedanju, ali i upozoravajući na današnje postojanje usmene književnosti. Taj dio knjige na neki način povezuje analizu teorije usmene književnosti s analizom samog stanja u usmenoj književnosti, odnosa usmene književnosti prema tradiciji, uvođenja novih elemenata u tradicijski utvrđene vrste i nastanka novih, suvremenih usmenoknjiževnih vrsta.

Nova knjiga Maje Bošković-Stulli upotpunjuje na neki način njezinu nedavno objavljenu knjigu *Usmene pripovijetke i predaje*. Može se shvatiti i kao svojevrsni prošireni komentar i daljnja razrada određenih načelnih pitanja pokrenutih u predgovoru prethodnoj knjizi. Njezine se temeljene vrijednosti mogu zato najlakše razabrati upravo u tom odnosu: dugotrajni iscrpni rad na samim tekstovima obrazložen je i utvrđen razradom načela i hipoteza prema kojima se provodio i koje su omogućile dosljednu znanstvenu prezentaciju i obradu bogatog kulturnog nasljeđa hrvatskog naroda u njegovim usmenim pričama.

Vesna SOLAR

Nakon dugog razdoblja u kojemu u Hrvatskoj nisu objavljivane sinteze običaja monografskoga tipa, temeljene na sustavnom istraživanju, u Institutu za etnologiju i folkloristiku nastaju tri takva djela: *Knjiga o Božiću* Dunje Rihtman-Auguštin, *Hrvatski karnevali* Ivana Lozice i *Hrvatski uskršni običaji* Jasne Čapo Žmegač.

Ivan Lozica, Hrvatski karnevali, Golden marketing, Zagreb 1997., 263 str.

Svaki od tih autora vlastitim tehnikama, metodologijama istraživanja pa i načinom opisivanja sintetizira prikupljenu građu i nudi je javnosti kao zanimljivo znanstveno, ali i popularno štivo.